

Anderlecht is beestig bezig

↘ FREDERIKA VAN WING

Frederika Van Wing sprak met Ivo Bryon, Dominique Mys en Mars Moriau over hoe lokale cultuurpartners de handen in elkaar kunnen slaan om meer kinderen en jongeren de weg naar kunst en cultuur te laten vinden.

Iedereen is het erover eens dat elk kind of elke jongere alle kansen op cultuurparticipatie moet kunnen krijgen. Maar zo goed als iedereen is het er ook over eens dat maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren opvallend minder participeren aan kunst en cultuur buiten het leerplichtonderwijs om. Zo stelt het Deeltijds Kunstonderwijs (DKO) vast dat ondanks de relatief lage financiële drempel het publiek hoofdzakelijk bestaat uit “gegoede, blanke kinderen”.¹ Het DKO zelf maakte alvast de analyse en besluit dat “ondanks de toegenomen culturele diversiteit in de maatschappij mensen met een niet-Westerse culturele achtergrond moeilijk de weg vinden naar het deeltijds kunstonderwijs of de amateurkunstenorganisaties.”² Bovendien speelt ook de scholingsgraad van de ouders een belangrijke rol: “Laaggeschoolde ouders sturen hun kinderen veel minder naar het deeltijds kunstonderwijs, dit geldt evenzeer voor ouders met een Westerse achtergrond.”³ Hoe kinderen uit alle lagen van de bevolking aangesproken kunnen worden door het muziek-, drama-, dans- of beeldende kunstonderwijs van het DKO, dat is de grote uitdaging die voorligt. In diverse studies, denk- en opiniedocumenten zijn al verschillende analyses en oplossingen naar voor geschoven. Binnen het DKO zelf ook, en daar luidt de conclusie – gebald samengevat – dat de toekomst ligt bij verdieping en verbreding.

Ook in Anderlecht is men zich bewust van deze uitdaging. De multiculturele gemeente kent een enorme vergroening van de bevolking, wordt geconfronteerd met een aanzienlijk hoge langdurige werkloosheid en lage scholingsgraad, en komt dan nog eens geregeld in het nieuws met onheilstijdingen over toenemende agressie en criminaliteit. Maar Anderlecht is ook rijk. Rijk aan cultuur en creativiteit. En aan culturele organisaties die vastbesloten zijn om al die rijkdom beter bekend en toegankelijk te maken voor jonge mensen die er nu nog niet mee vertrouwd zijn.

Frederika Van Wing van Lasso, het Brussels netwerk voor kunsteducatie en publieksbemiddeling, vernam tijdens een geanimeerd gesprek met Ivo Bryon (Academie Beeldende Kunst) en Dominique Mys en Mars Moriau (Zinnema) hoe de Anderlechtse cultuurpartners hun krachten bundelen om meer kinderen en jongeren de weg naar kunst en cultuur te laten vinden.

Want ook in Anderlecht moesten de academies voor woord en muziek en voor beeldende kunst bekennen dat hun leerlingen niet de afspiegeling van de plaatselijke bevolking vormen. Bovendien hebben ze, in vergelijking met Vlaanderen, een eerder laag bereik bij kinderen en jongeren (75% van de leerlingen in academies in Vlaanderen is jonger dan 18 jaar, in Anderlecht is dat slechts 25%). En dat jonge publiek was dan nog eens verre van representatief voor de Anderlechtse bevolking. Want “de kinderen kennen het niet en de ouders kennen het niet”. Maar ook de overige professionele cultuurpartners in Anderlecht, die zich verenigen als Cultuurbanket, beseften dat ze slechts een beperkt deel van de inwoners weten aan te spreken. Vanuit het Cultuurbanket was men vastbesloten om gezamenlijk de uitdaging aan te gaan. Doelstelling was om de krachten te bundelen en jaarlijks minstens één project te organiseren dat erop gericht is om kinderen die nog niet deelnemen aan cultuur via de scholen aan te spreken, daarbij linken te leggen naar het buitenschoolse cultuuraanbod en de ouders en de buurt te betrekken. De eerste gelegenheid om de daad bij het woord te voegen werd aangereikt vanuit het DKO. Dat viert jaarlijks feest in februari, en het thema van 2010, ‘Beestig Bezig’, bood kansen te over om lagere schoolkinderen aan te spreken. Dat tegelijk het Ensorjaar liep, bood bijkomende creatieve mogelijkheden. Voor jongeren van het secundair onderwijs staan dan weer allerlei plannen voor een buurtgericht fotografieproject in de steigers.

Sluitende recepten voor succesvolle cultuurparticipatie- en kunsteducatie-initiatieven zijn er niet, maar belangrijke ingrediënten zijn toch wel het actief beleven en het proeven. En dat was wat de partners de kinderen, leerkrachten en ouders wilden bieden: een actieve proever die zin in meer doet krijgen. Concreet betekende dit dat alle lagere scholen van Anderlecht een menu van kunsteducatieve workshops aangeboden kregen aan bodemtarief. De workshops vonden plaats buiten de school in ofwel de academie ofwel de kunsteducatieve organisatie Beeldenstorm uit Kuregem. De ‘lessen’ waren in handen van professionele kunstenaars-lesgevers die door de academies of Beeldenstorm ter beschikking werden gesteld. Aangeraden werd om minstens twee workshops te volgen en om mee te werken aan een van de twee toonmomenten die werden georganiseerd bij Beeldenstorm of Zinnema en waarvoor ook ouders en buurtbewoners uitgenodigd werden. 475 leerlingen van het 3de en 4de leerjaar van 15 basisscholen namen deel aan 26 workshops.

Het klinkt misschien als een eenvoudige formule, maar voor de betrokken partners was het alvast een hele stap in de richting die ze uit willen: langduriger trajecten, complementaire cultuuractiviteiten in verschillende milieus (de schooltijd, vrije tijd, gezinsleven...) die de actieve betrokkenheid en creativiteit van kinderen en hun omgeving stimuleren.

Over één ding zijn de gesprekspartners het eens: het was een succes. Ondanks enkele minpunten of niet ingeloste verwachtingen, zien ze dat de eerste stappen naar een duurzamere samenwerking en een meer divers publieksbereik gezet zijn. Het feit dat werd gewerkt met kinderen die misschien nog niet veel kunstzinnige ervaring hadden, mocht geen excuus zijn voor de kwaliteit van de workshops en het toonmoment. Dominique Mys, artistiek coördinator van Zinnema, benadrukt de hoge kwaliteit: “Het was niet min hoor, hetgeen ze daar aangereikt kregen: kunst van Ensor, de muziek van Camille Saint-Saëns... en dat allemaal op een behoorlijk niveau! Dan zie je toch dat kinderen heel wat in zich hebben en tot grote creativiteit in staat zijn.” Een intensievere aanpak had wellicht tot nog hogere kwaliteit geleid. Nu wordt het project nog te veel ervaren als losse momenten die te weinig zijn ingebed in bijvoorbeeld wat er verder nog in de school gebeurt, ondanks de vele mogelijkheden die er op dat vlak waren. Ook de motivatie van de scholen was niet altijd voldoende: “Volgende keer vragen we een groter en duidelijker engagement van de scholen. Liever een school minder, dan een school die niet 100% gemotiveerd is om de nodige tijd en ruimte vrij te maken. En dan betrekken we ze al van in de voorbereidende fase.”

Dat ze een geheel nieuw publiek hebben aangesproken, daarover zijn ze erg opgetogen: “Het is een absolute meerwaarde om buiten de schoolmuren te werken. Hierdoor hebben we echt aan leefwereldverbreding gedaan. Kinderen leren een nieuwe omgeving kennen, leren de codes kennen die door cultuurparticipanten als vanzelfsprekend worden ervaren. Kinderen hun ogen vallen quasi letterlijk uit hun kassen wanneer ze voor het eerst de academie binnenwandelen. Heel veel kinderen zijn voor de allereerste keer bereikt. Voor velen was het trouwens het eerste contact met ‘echte kunst’, een ‘echte kunstenaar’, een ‘echte theaterzaal’...” Ook voor veel ouders was het nieuwe ervaring: “Velen kwamen voor het eerst naar Beeldenstorm of Zinnema. Ze kwamen weliswaar naar hun kinderen kijken en niet omwille van onze organisatie, maar voilà: ook zij zijn eens over de vloer gekomen.” De uitdaging bestaat erin om de kinderen te blijven motiveren, ook buiten een project of de scholen om. Of dat zal lukken moet nog blijken, maar dat er doorheen het project een vertrouwensband gegroeid is tussen de leerlingen en de kunstenaars, ze de drempel van de academie zijn overgestapt en zelf hun inbreng hadden in het artistieke proces, stemt de partners hoopvol. “De experimentele fase is hiermee afgerond. Het was een succes, maar we zien ook nog uitdagingen. Zo willen we de ouders beter betrekken, want dat hebben we echt nog niet in de vingers. Voorts willen we andere leeftijdsgroepen aanspreken en doorstroming realiseren. Het is alleszins een grote verdienste van het project dat we cultuureducatie breder gaan zien en invullen dan louter een scholenprogramma. We moeten inzetten op diverse doelgroepen, hen via diverse kanalen aanspreken, en diversifiëren in onze aanpak.” De creatieve inbreng van de kinderen en jongeren een duidelijke plaats geven is voor Dominique een haalbare piste: “Er zijn hier tal van kunstenaars actief. Laat ons die opsporen en hen betrekken. Zo moeten we niet alleen bij wijze van spreken Vlaams jeugdtheater tonen, maar plaatselijke kunstenaars aanspreken en hen samen met kinderen en jongeren theater laten maken. En ook dat opnemen in onze jaarlijkse programmabrochures. Op die manier komen we tot een breder verhaal dat verder gaat dan

klassieke scholenwerking. Onze huidige plannen zien er volledig anders uit dan wat we gewoonlijk deden.” Momenteel denken de partners al ijverig na over een vervolg, en beginnen de eerste inhoudelijke ideeën al te rijpen. Het uitgangspunt is voor Dominique duidelijk: “Eerst en vooral moeten we het trajectmatig aanpakken. En ten tweede moeten we er absoluut voor zorgen dat het een evenwichtige en geïntegreerde samenwerkingsactiviteit wordt. Niet een aaneenrijgen van elementen uit ons aanbod, wel uitgaan van de kinderen en jongeren: waar zijn zij mee bezig en wat kunnen wij voor hen betekenen? En die rol van betekenis spelen we door een traject te ontwerpen dat de individuele werking van elk huis overstijgt, maar op de lange termijn veel verder reikt.”

De concrete projectervaring geeft de partners duidelijk heel wat vertrouwen, niet alleen in zichzelf maar ook in elkaar, en doet smaken naar meer. “Iedere partner heeft zijn plaats moeten vinden in het project: een beetje loskomen van de eigen instelling en elkaar durven vertrouwen. Dat is een proces van lange adem, maar op termijn kunnen we zo versnippering teengaan en onze gemeenschappelijke doelstellingen realiseren. Het is ook fijn te merken dat we elkaar écht beter kennen nu. En zo zien we meteen veel meer mogelijkheden en kansen dan voordien. Bijvoorbeeld: een organisatie stelt aan ons de vraag naar samenwerking, maar wij kunnen die niet beantwoorden. Nu weten we veel beter waar ieder van de Cultuurbanketpartners mee bezig is en kunnen we een vraag zo doelgericht doorspelen naar de geschikte collega.”

Aan ijver en enthousiasme ontbreekt het de partners niet. Want ook het secundair onderwijs ligt in het vizier. Wat begon als een kleinschalige ondersteuning van een concrete vraag van het plaatselijke Sint-Guido Instituut (SGI), groeide in een mum van tijd uit tot een participatief buurtproject met artistieke inslag dat de naam ‘Guido ♥ Astrid’ kreeg.

Al een aantal jaar deden de leerlingen Toerisme van SGI enthousiast mee aan een fotowedstrijd, maar winnen deden ze nooit. De directeur, die inzag dat de kwaliteit van de ingezonden foto’s nu eenmaal te laag was om een prijs weg te kapen, deed beroep op Zinnema en de Academie voor Beeldende Kunst. Hun ondersteuning kwam er door middel van workshops waarin de leerlingen leerden om kwaliteitsvolle foto’s te maken die ze zelf kunnen ontwikkelen. Toen het wedstrijdthema – architectuur – bekend werd gemaakt, werd al snel beslist om het af te bakenen tot het plaatselijke Astridpark en zijn omliggende huizen. Dé kans voor de jongeren om hun park, waar ze voor en na schooltijd rondhangen, afspreken met hun lief, een ijsje kopen bij mooi weer... in beeld te brengen en om tegelijk de vraag te stellen naar wie er leeft en wat er gaande is achter de façades van de burgerhuizen om het park. Het feit dat een heraanleg van het park gepland is, was nog een reden te meer om via de fotolens hun kijk op het park bekend te maken. Dankzij de samenwerking van Gemeenschapscentrum De Rinck met het plaatselijk buurtcomité werd dan weer de link gelegd naar de overige ‘stakeholders’ van het park: gezinnen, omwonenden... die de jongeren misschien niet altijd percipiëren als evenwaardige parkgenoten.

En tot wat zal dit alles leiden? In eerste instantie tot een tentoonstellingsproject dat eind mei in het park geopend wordt, tijdens een feest van buurtbewoners en leerlingen. De leerlingen zorgen samen met de academie voor zes kolossale foto's, de overige kunstwerken worden via de formule de wandelende tak¹ tentoongesteld. De leerlingen nemen trouwens ook de promotie voor hun rekening: met folders, T-shirts... Het buurtcomité zorgt ervoor dat het een echt feest wordt en schenkt onder meer drankjes. Een feest waarop leerlingen, ouders, buurtbewoners welkom zijn, en dat 's avonds gevolgd wordt door een debatavond in Zinnema over de toekomst van het park.

En tot wat zal dit alles op de lange termijn leiden? Alvast tot méér fotografie. Want enkele gemotiveerde leerlingen die gebeten zijn door de fotografie krijgen de kans verder te werken onder de hoede van hun begeleider van de academie. Binnen de werking van Zinnema zouden zij dan mogen opereren als een tentoonstellings- en/of fotografieteam, waardoor zij voortaan de praktijk kunnen blijven ontwikkelen die zichtbare resultaten oplevert in de werking van Zinnema. Maar ook tot een nieuw park waarbij reeds in de planningsfase geluisterd wordt naar de jongeren: door te kijken naar wat ze vertellen met hun foto's en door te luisteren naar wat ze zeggen op de debatavond.

Zo wordt 'Guido ♥ Astrid' een voorbeeld van wat Dominique met de trajectaanpak bedoelt. Zou het toch lukken om een receptje uit te schrijven? Het begint bij het serieus nemen van jongeren. Je neemt hen mee op een parcours dat ze zelf uitstippelen. Je probeert daarbij zoveel mogelijk te implementeren in de werking van bestaande voorzieningen, bijvoorbeeld die van de partners van het Cultuurbanket. Je zet de jongeren op weg, begeleidt hen waar ze het nodig hebben en opent de deuren van huizen voor hen. En onvermijdelijk ontmoet je daarbij de Franstalige burens. Maar dat is weer een heel ander verhaal.

NOTEN

- 1 Anne Bamford, Kwaliteit en consistentie. Kunst- en cultuureducatie in Vlaanderen, september 2007.
- 2 Wim Chielens e.a., Verdieping/Verbreiding. Perspectieven voor inhoudelijke vernieuwing van het deeltijds kunstsonderwijs, december 2008.
- 3 Idem.

---

1 Bij de tentoonstellingsformule "Wandelende tak" tonen de kunstenaars hun werk bevestigd op een lange stok.

